

Agop (Martayan) Dilaçar (1895 –1979)

A. Dilaçar, İstanbul doğumludur. İlk ve orta öğrenimini misyonerlerin açtığı Amerikan okulunda gören A. Dilaçar, yüksek öğrenimini İstanbul Robert College’de tamamlamış, bu dönemde Tevfik Fikret’in öğrencisi olmuştur. Türk dilinin çeşitli konularında verdiği eserleriyle tanınmış olan A. Dilaçar, Atatürk döneminde dil ve imla kurullarında ve daha sonra Türk Ansiklopedisi’nin yayımlanmasında görev almış, bir süre Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesinde dil bilimi dersleri vermiş, ölünceye kadar Türk Dil Kurumunda çalışmış, Türklük bilimi uzmanıdır. Ermenice, İngilizce, Rumca, İspanyolca, Fransızca, Rusça bilen A. Dilaçar, Türk Dil Kurumunda çalıştığı yıllarda kütüphaneye gelen Rusça kitapları Kiril harflerden Latin harflerine aktarırdı. Birinci Dünya Harbi sırasında askere alınan A. Dilaçar, 1915 yılında Kafkas Cephesinde yedek subay olarak görev alır. Daha sonra Filistin cephesine gönderilen A. Dilaçar, orada cebinde taşıdığı G. Nemeth’in *Türkische Grammatik* adlı kitap ve esirlerle ilişkileri sebebiyle dikkati çeker. Atatürk’ün huzuruna çıkartılır. Bu olaydan sonra bir süre Atatürk’ün hizmetinde bulunur. 1918’de terhis olan A. Dilaçar, Beyrut’ta ve İstanbul Robert College’de öğretmenlik yapar ve daha sonra Sofya’ya gider, Üniversitede Köktürkçe ve Uygurca üzerinde çalışır. Osmanlıca dersleri verir. Bu dönemde Bulgaristan’da ve İstanbul’da çıkan dergilerde yazıları yayımlanır. A. Dilaçar, Türk Dil Kurumunun kurulduğu 1932 yılında Sofya’dan İstanbul’a dil çalışmalarına katkıda bulunmak üzere Atatürk tarafından çağrılmış ve kendisine “Dilaçar” soyadı verilmiştir. Dilaçar soyadını aldıktan sonra Martayan adını kullanmamıştır. A. Dilaçar, Atatürk’ün başkanlığında İstanbul’da Dolmabahçe sarayında başlatılmış olan Kurultay çalışmalarına katılır. İstanbul Erkek Lisesinde yabancı dil dersleri verir. İkinci Türk Dili Kurultayı’nın hazırlık safhasında gösterdiği başarıdan ötürü Atatürk 1934 yılında A. Dilaçar’ı başuzman olarak Türk Dil Kurumunda görevlendirir. İbrahim Necmi Dilmen, Abdülkadir İnan, Ruşen Eşref Ünaydın, Falih Rifki Atay, Akil Muhtar Özden, Yakup Kadri Karaosmanoğlu, M. Sadi Irmak, Dr. Reşit Galip, Hasan Reşit Tankut, Ahmet Cevat Emre, M. Ali Ağakay’ın da aralarında bulunduğu Çankaya toplantılarına A. Dilaçar, Atatürk’ün davetiyle katılır. Atatürk, dil bilimi tarihi ve genel dil bilimi dersleri vermek üzere bu heyet arasından A. Dilaçar’ı, İbrahim Necmi Dilmen’i ve Hasan Reşit Tankut’u 1936 yılında Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesinde görevlendirir. A. Dilaçar, bir yandan da Ankara Gazi Lisesinde edebiyat öğretmeni olarak çalışır. A. Dilaçar’ın Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesindeki görevi on iki yıl sürer. 1946 yılında Üniversiteler Kanunu çıkınca A. Dilaçar’ın okutmanlık kadrosuna alınır. Bir süre sonra okutmanlık kadroları da kaldırılınca A. Dilaçar, Türk Dil Kurumundaki görevine devam eder. A. Dilaçar’ın 1943 yılında başlamış olan bir etkinliği de Türk Ansiklopedisi’nin yayımıyla ilgilidir. A. Dilaçar, bir yandan Türk Dil Kurumundaki görevini yürütürken bir yandan da o günkü adı İnönü Ansiklopedisi olan Türk Ansiklopedisinde baş düzeltmen olarak çalıştı. A. Dilaçar’ın bu görevi 1969 yılına kadar devam etti. A. Dilaçar’ın *Türk Dili* dergisinin *Türk Dili* ve *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten* diye iki dergi hâline getirildiği 1952 yılından itibaren bu dergilerin muhtelif sayılarında yazıları yayımlanmıştır. Eserleri: *Türk Diline Genel Bir Bakış* (1964), *Dil Diller ve Dilcilik* (1968), *Anadili İlkeleri ve Türkiye Dışında Başlıca Uygulamaları* (1978). *Kutadgu Bilig İncelemi* (1972). A. Dilaçar, ömrünün son yıllarını İstanbul’da geçirdi. 12 Eylül 1979 yılında İstanbul’da öldü.

Hamza ZÜLFİKAR

KAYNAKÇA

Kaya Türkay, **A. Dilaçar**, TDK, Ankara 1982.

Ömer Asım Aksoy, “Bir Altın Açık Yitirdi” **Türk Dili**, C XL, S 335.

Türk Ansiklopedisi **A. Dilaçar** Maddesi.

19/08/2022 tarihinde <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/agop-martayan-dilacar-1895-1979/?pdf=3894> adresinden erişilmiştir